

מקרא אני דורש

הטעם שנחלקה כפרת עגלה משאר כפרות

ביאור דברי רש"י בהביאו דרשת רז"ל "אמר הקב"ה תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ותערף במקום שאינו עושה פירות גו" דבזה מבאר הטעם שנחלקה כפרת עגלה באופן עשייתה מכל שאר כפרות

א. בסוף פרשתנו, בענין עגלה ערופה: "והי' העיר הקרובה אל החלל, ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול. והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן, אשר לא יעבד בו ולא יזרע, וערפו שם את העגלה בנחל".

ופירש רש"י את מהות העריפה: "וערפו – קוצץ עורפה בקופיץ". וממשיך מיד (באותו הדיבור): "אמר הקב"ה: תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ותערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות".

והנה, מקור דברי רש"י הוא בש"ס (סוטה מה, בואילך); אבל ידוע, שפירוש רש"י על התורה בא לפרש "פשוטו של מקרא" דוקא, ואין מענינו להביא דרשות חז"ל שאינן נוגעות אל הפשט.

ובכן בעניננו: לשם מה מביא רש"י את הענין שבא בתור נתינת טועם על הציווי – "אמר הקב"ה: תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות" וכו' – שלכאורה אינו חלק מהפשט?

ובפרט יש לדקדק בלשון רש"י, שמתחיל ומבאר: "אמר הקב"ה – תבוא עגלה בת שנתה" כו', לשון שאינו רגיל בכגון דא; ובפשטות מלים אלו מיותרות, שהרי מובן מעצמו שכל עניני התורה הם "אמר הקב"ה", ומאי קא משמע לן? ! נואף שכן הוא לשון הש"ס – הרי אין ענינו

של רש"י להעתיק דרשות חז"ל בלשונם (וגם בנידון דידן גופא יש כמה שינויים בין לשון הש"ס ללשון רש"י), אלא הוא מדייק להביא רק הנוגע לפשט].

ב. ויש לומר הביאור בזה:

אמנם, על דרך הרגיל אין דרכו של רש"י בפירושו על התורה לבאר את טעמי המצוות; אבל כאשר יש דבר שאינו מתאים עם כללי וציוויי התורה בכלל, יש צורך לפרש את טעם השינוי במיוחד.

ובנידון דידן, עגלה ערופה⁰, הנה כד דייקת הרי שענין זה סותר ואינו מתאים לכאורה עם הדרך הכללית דהתורה, ולכן נדרש כאן ביאור מיוחד.

כי הנה, מצינו בתורה בכלל שמביאים בעל חי ושוחטים אותו לצורך האדם, והיינו קרבנות, שבאים לכפר; אבל, קרבנות אלו נעשים בבית המקדש, או על כל פנים בשייכות עם בית המקדש (כשעיר המשתלח, שהכהן סומך ידיו עליו ומתוודה בתוך העזרה; וכן פרה אדומה, שאמנם נעשית בחוץ, אבל "נוכח פני אהל מועד").

אמנם כאן, בעגלה ערופה, מוצאים אנו ענין חדש: מחד גיסא, מפורש בכתוב שעריפת העגלה מביאה לענין של כפרה, וכסיום הפרשה: "כפר לעמך ישראל... ונכפר להם הדם"; אבל לאידך – לא נראה כאן כל דמיון ושייכות עם הקרבנות ובית המקדש וכו':

במקום – את העגלה ערופה לא מביאים בבית המקדש, ואפילו לא על מזבח סתם, וגם לא נוכח המקדש;

בעושי העבודה – לא נתפרש כאן בתורה שהעריפה צריכה להיות על ידי כהנים דוקא – כי הציווי "ונגשו הכהנים בני לוי", בדרך הפשט, קאי רק על הזמן שלאחר העריפה, ולא על העריפה עצמה. ולהעיר שבדרך ההלכה יש בזה שקו"ט – ראה צפע"ג לרמב"ם הל' שחיטה פי"א הי"ג. שו"ת מחזה אברהם או"ח סקמ"ה. ועוד. ואכמ"ל];

במעשה העבודה – אין כאן מעשה של שחיטה וזריקת הדם וכו', כמו בקרבנות.

ובמילא מתעוררת השאלה בפשוטו של מקרא: אין זה מתאים עם הוראות התורה שהדרך לכפרה היא על ידי הקרבת קרבנות לה' בבית המקדש?!

ג. ובפרט מתחזקת השאלה, לפי דברי רש"י בתחילת דיבור זה, שמפרש "קוצץ עורפה בקופיץ":

הנה עריפה לגבי שחיטה היא מיתה באופן אכזרי (ולהעיר מצרור המור פרשתנו כא, א), כי על ידי קציצת העורף בקופיץ באה מיתת הבהמה באופן של יסורים וצער (מה שאין כן בשחיטה מן הצואר, שאין שבירת העצם של הצואר וכו').

לקראת שבת

ט

ולכן, לאחר שרש"י מפרש שעריפה פירושה "קוצץ ערפה בקופיץ", שבזה מודגש שהפעולה כאן אינה בדומה למעשה הקרבנות, כי פעולה כזו של עריפה יש בה יסורים וצער לבהמה – והיא בהיפך משחיטה, הרי זה מחזק את השאלה: כיצד מעשה כזה מכפר – והרי הוא אינו דומה, ואפילו הפוך, מהקרבת הקרבנות?

ולכן ממשיך רש"י מיד (ובאותו הדיבור) ומביא דרשת רז"ל, בכדי לבאר קושיא זו:

"אמר הקב"ה – כלומר: אכן אין זה דומה לקרבנות על דרך הרגיל, ויש בזה אמירה נוספת – מיוחדת של הקב"ה, ענין של חידוש ביחס לשאר התורה. אופן חדש בכפרה, שאינו כמו קרבנות ושאר עניני כפרה שבתורה.

כאן חידש הקב"ה, שהכפרה נפעלת דוקא על ידי זה שהפעולה, המקום והקרבת הם בהתאם לפרטי ההריגה:

"תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות" – כל ענינים אלו הם באופן של שלילה דוקא: א) עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ב) תערף (פעולה של שלילה ומיתה קשה), ג) במקום שאינו עושה פירות; כי גם ההריגה היתה באופן של שלילה: "לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות".

